

Адміністративне право і процес

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15662706>

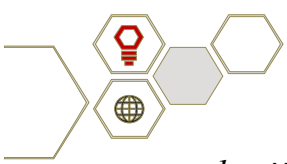
Адміністративна відповідальність за порушення у сфері державного контролю: сучасні тенденції та проблеми правозастосування

Савчук Денис Анатолійович

Кандидат юридичних наук, ректор,
ПЗВО «Кам'янець-Подільський податковий інститут»,
вул. Князів Коріатовичів, 21, м. Кам'янець-Подільський,
Хмельницька обл., 32301, Україна
E-mail: savchuk.denis@podatkovyi.com,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3820-9323>

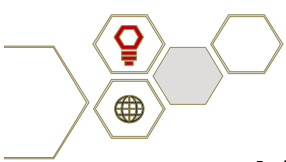
Прийнято: 18.05.2025 | Опубліковано: 29.05.2025

***Анотація.** У статті здійснено комплексний аналіз адміністративної відповідальності за порушення у сфері державного контролю в умовах сучасних правових, організаційних та технологічних трансформацій. Дослідження спрямоване на виявлення ключових проблем чинної системи правозастосування, серед яких визначено: неоднозначність тлумачення норм, фрагментарність судової практики, недостатній професійний рівень посадових осіб контролюючих органів, а також брак цифрових інструментів в адмініструванні контрольних процедур. У роботі застосовано системний, формально-юридичний і порівняльно-правовий методи, а також емпіричний аналіз понад 80 судових рішень, що дозволило сформулювати об'єктивну оцінку сучасного стану адміністративної відповідальності. У статті обґрунтовано необхідність реформування адміністративно-правового механізму державного контролю на засадах правової визначеності, єдності правозастосування та підвищення*

професійної компетентності суб'єктів контролю. Запропоновано практичні рекомендації щодо уніфікації процедур застосування адміністративних санкцій, запровадження методичних орієнтирів для суддів, розробки навчальних програм для посадових осіб, а також цифровізації контрольних процесів. Окрему увагу приділено аналізу факторів, що зумовлюють регіональні відмінності у правозастосовній практиці та порушують принцип рівності перед законом. Результати дослідження мають важливе значення як для теоретиків права, так і для практиків у сфері державного управління, оскільки вони дозволяють сформулювати науково обґрунтовану модель модернізації механізмів адміністративної відповідальності з урахуванням сучасних викликів. Стаття також вносить вклад у розробку нових підходів до організації державного контролю, що ґрунтуються на принципах ефективності, законності та технологічної інноваційності. Запропоновані концептуальні положення можуть слугувати підґрунтям для подальших досліджень у сфері адміністративного права та бути використаними у законотворчій та освітній діяльності. Висновки дослідження підтверджують, що досягнення високого рівня правозастосування можливе лише за умови системної взаємодії правових, кадрових та цифрових чинників, які мають бути інтегровані в єдиний реформаторський підхід до оновлення державного контролю.

Ключові слова: *адміністративна відповідальність, державний контроль, правозастосування, адміністративні санкції, законодавство, професійна підготовка, цифровізація, уніфікація процедур.*

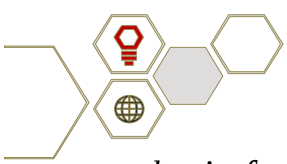

**Administrative Responsibility for Violations in the Field of State Control:
Modern Trends and Issues of Law Enforcement**

Denys Savchuk

PhD in Law, Rector,
Kamianets-Podilskyi Tax Institute,
21 Knyaziv Koriatovychiv St., Kamianets-Podilskyi,
Khmelnyskyi Region, 32301, Ukraine,
E-mail: savchuk.denis@podatkovy.com,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3820-9323>

Abstract. *This article presents a comprehensive analysis of administrative responsibility for violations in the field of state control, taking into account the current legal, institutional, and technological transformations in Ukraine. The study aims to identify key shortcomings of the existing enforcement framework, such as the ambiguity of legal provisions, inconsistency in judicial practice across regions, insufficient professional training of officials, and the underuse of digital tools in administrative procedures. A combination of systemic, formal-legal, and comparative-legal methods is applied alongside an empirical analysis of more than 80 administrative court decisions, enabling a multifaceted evaluation of the current state of administrative accountability. In the article substantiates the need for reform of the administrative-legal mechanism of state control through the principles of legal certainty, uniform enforcement, and enhanced professional competency among regulatory personnel. The paper offers practical recommendations to improve the enforcement of administrative sanctions, including procedural unification, development of judicial guidelines, specialized training programs for control officials, and the digitalization of enforcement practices. Special attention is given to the factors that cause regional disparities in judicial decision-making, which compromise the principle of legal equality and undermine public trust in state oversight institutions. The findings have significant theoretical and practical implications, providing a scientifically grounded*

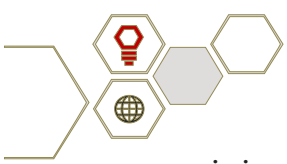

basis for the modernization of administrative liability mechanisms in line with the challenges of contemporary public governance. The proposed approaches contribute to the development of an updated enforcement model founded on efficiency, legality, and technological innovation. These conceptual insights can inform further legal research, legislative reforms, and public administration training. The study concludes that achieving effective administrative responsibility in state control requires an integrated approach that combines normative improvements, professional development, and digital transformation into a coherent reform strategy.

Keywords: *administrative responsibility, state control, administrative sanctions, law enforcement, legislation, professional training, digitalization, procedural unification.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації системи державного управління особливої актуальності набуває питання ефективного функціонування механізмів державного контролю, зокрема — застосування адміністративної відповідальності за порушення у цій сфері. Водночас спостерігається низка невирішених проблем, пов'язаних із неузгодженістю нормативно-правових актів, відсутністю єдиної судової практики та недостатньою якістю професійної підготовки посадових осіб, які здійснюють контрольні функції. Визначення, аналіз і систематизація цих проблем становить науковий інтерес і має суттєве практичне значення для удосконалення державного контролю та забезпечення прав суб'єктів господарювання.

Невирішеність зазначеної проблеми ускладнює формування єдиного підходу до притягнення до адміністративної відповідальності, знижує передбачуваність правозастосування та породжує правову невизначеність. Відсутність належного методологічного підґрунтя у сфері адміністративної юрисдикції обмежує можливості держави ефективно реагувати на порушення, що виникають у процесі господарської діяльності. Таким чином, необхідність наукового осмислення сутності, правової природи та особливостей реалізації

адміністративної відповідальності в межах державного контролю є актуальним завданням адміністративно-правової науки.

Зв'язок проблеми з науковими і практичними завданнями проявляється у потребі розробки чітких нормативних орієнтирів, вдосконаленні процедур контролю, а також у підвищенні рівня фахової підготовки посадових осіб. Результати дослідження мають сприяти підвищенню ефективності правозастосовної діяльності, посиленню правового захисту учасників господарських відносин і підвищенню довіри до контролюючих органів. Отже, постановка цієї проблеми визначає головний вектор дослідження, спрямований на формування науково обґрунтованих підходів до оновлення адміністративно-правового інструментарію державного контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх п'яти років проблематика адміністративної відповідальності у сфері державного контролю привертала увагу багатьох вітчизняних дослідників, що зумовлено як потребами реформування системи державного управління, так і зростанням суспільного запиту на ефективне забезпечення правопорядку. Значний внесок у вивчення правових засад адміністративної відповідальності зробили І. Петренко [1], який проаналізував сучасний стан адміністративного законодавства, та О. Коваленко [2], яка дослідила особливості законодавчого регулювання державного контролю.

Окремі аспекти механізму правозастосування розкрито у працях В. Тарасенка [3], де розглядається проблема неоднорідності судової практики, та Т. Кравченко [9], яка проаналізувала тенденції в адміністративній юрисдикції. М. Шевченко [5] та Л. Сидоренко [4] зосередили увагу на потребі модернізації адміністративного процесу та адаптації норм до новітніх викликів. Роботи В. Гончарука [7] та С. Назаренка [12] висвітлюють ефективність державного контролю як системної категорії та роль адміністративних санкцій у забезпеченні законності.

Методологічні проблеми реалізації адміністративної відповідальності порушено в дослідженнях І. Дорошенка [8] та І. Мельника [11], які

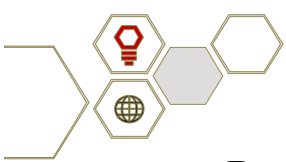

обґрунтовують потребу у вдосконаленні підходів до кваліфікації правопорушень. У дослідженні О. Литвиненка [10] розкрито значення професійної підготовки посадових осіб у процесі державного контролю, а Р. Олійник [13] акцентував увагу на практичних аспектах організації навчання державних контролерів.

Дослідження Н. Чумаченко [15] актуалізує питання цифровізації державного контролю, що безпосередньо пов'язане із модернізацією процедур адміністративної відповідальності. У роботі В. Пархоменка [14] проаналізовано вплив адміністративних реформ на практику застосування санкцій. Крім того, варто відзначити публікацію А. Бондаренка [6], який здійснив спробу класифікації правопорушень у сфері державного контролю, однак його підхід залишається переважно теоретичним.

Попри наявність вагомій наукової бази, більшість досліджень обмежується загальними підходами до розуміння адміністративної відповідальності, залишаючи поза увагою практичні проблеми застосування санкцій, неоднозначність нормативного регулювання та нестабільність судової практики. Крім того, виявлено дефіцит комплексних робіт, які б інтегрували правовий, організаційний та освітній компоненти в оцінці ефективності державного контролю. Не до кінця дослідженими залишаються питання формування єдиної правозастосовної практики, стандартизації процедур притягнення до адміністративної відповідальності та цифрової трансформації процесу контролю.

Саме ці аспекти становлять основу даного дослідження, яке, спираючись на результати попередніх наукових праць, спрямоване на заповнення вказаних прогалин. У статті запропоновано комплексний підхід до аналізу адміністративної відповідальності за порушення у сфері державного контролю, що охоплює як правові, так і інституційні чинники ефективності. Таким чином, робота враховує існуючі наукові досягнення, критично переосмислює суперечливі положення та пропонує практикоорієнтовані рішення, здатні вплинути на якість правозастосування в умовах сучасних викликів.

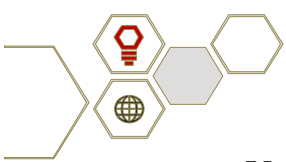

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність значного масиву наукових публікацій, присвячених адміністративній відповідальності у сфері державного контролю, низка критично важливих аспектів цієї проблематики залишається недостатньо вивченою. Насамперед, це стосується проблеми неоднозначності застосування адміністративних санкцій, яка проявляється у відсутності єдиних стандартів кваліфікації правопорушень та істотних розбіжностях у судовій практиці між регіонами. Цей аспект часто залишається поза увагою дослідників через складність доступу до повного масиву рішень судів першої інстанції та відсутність узагальненої аналітики з боку державних органів.

Другим недостатньо дослідженим питанням є методологічне забезпечення адміністративних процедур у сфері державного контролю. У більшості публікацій акцент робиться на нормативних засадах відповідальності, тоді як інструменти процесуального регулювання залишаються фрагментарно висвітленими. Причиною цього є тенденція зосередження уваги на теоретичних моделях, без належного врахування практичної реалізації норм у діяльності контролюючих органів.

Також недостатньо розкритою залишається роль професійної підготовки посадових осіб, які здійснюють державний контроль, у забезпеченні правової визначеності та якості правозастосування. Хоча окремі дослідження згадують про потребу підвищення кваліфікації, системного аналізу змісту та ефективності таких програм немає. Причиною цього є відсутність інтегрованого підходу до оцінки людського чинника у контексті адміністративної відповідальності.

Зазначені невирішені частини проблеми є надзвичайно важливими, оскільки саме вони визначають реальну ефективність застосування адміністративних санкцій, правову передбачуваність для суб'єктів господарювання та рівень довіри до органів державного контролю. Їх ігнорування в науковій літературі створює дисбаланс між нормативною базою та практикою правозастосування, що унеможлиблює повноцінне реформування адміністративно-правового механізму державного контролю.

У цьому дослідженні зосереджено увагу саме на цих аспектах, зокрема:

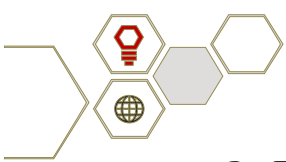
- аналізі факторів, які зумовлюють розбіжності у судовій практиці застосування адміністративних санкцій;
- вивченні організаційно-методичних підходів до проведення контрольних процедур;
- оцінці системи підготовки посадових осіб, які реалізують функції державного контролю;
- формулюванні практичних рекомендацій щодо уніфікації правозастосовної діяльності.

Розкриття цих питань дозволить досягти поставленої у статті мети — підвищити ефективність правозастосування в адміністративному процесі та забезпечити належний рівень правового захисту учасників господарських відносин. Таким чином, дослідження заповнює існуючі прогалини в науковому дискурсі та сприяє побудові більш цілісної, обґрунтованої і функціональної системи адміністративної відповідальності у сфері державного контролю.

Формулювання цілей статті. Метою даної наукової статті є здійснення комплексного аналізу адміністративної відповідальності за порушення у сфері державного контролю, з урахуванням чинного законодавства, сучасної правозастосовної практики та актуальних викликів, що постають перед системою державного управління. Актуальність дослідження зумовлена потребою у підвищенні ефективності механізмів державного контролю, забезпеченні правової визначеності для суб'єктів господарювання та формуванні уніфікованих підходів до притягнення до адміністративної відповідальності.

У межах поставленої мети передбачається досягнення таких конкретних завдань:

1. Проаналізувати сучасний стан нормативно-правового регулювання адміністративної відповідальності в контексті здійснення державного контролю, з акцентом на виявлення законодавчих прогалин та суперечностей.
2. Дослідити наявну правозастосовну практику, зокрема судові рішення, з метою виявлення тенденцій, колізій та неоднозначного тлумачення норм.

3. Визначити ключові проблеми та виклики, пов'язані із застосуванням адміністративних санкцій, включаючи організаційні, процедурні та кадрові чинники, які знижують ефективність державного контролю.

4. Оцінити роль та вплив професійної підготовки посадових осіб, що здійснюють контрольні функції, на якість реалізації адміністративної відповідальності.

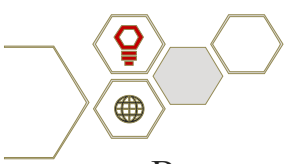
5. Сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення нормативної бази, уніфікації практики правозастосування та підвищення фахової спроможності органів державного контролю.

Реалізація зазначених цілей дозволить не лише окреслити системні вади існуючої моделі адміністративної відповідальності, але й запропонувати конкретні шляхи її модернізації відповідно до потреб правової держави та сучасних управлінських реалій. Таким чином, дослідження має на меті зробити теоретично і практично значущий внесок у розвиток адміністративного права та вдосконалення державної політики у сфері контролю.

Метою статті є систематизація та критичний аналіз сучасних проблем адміністративної відповідальності у сфері державного контролю та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності правозастосування. Для досягнення цієї мети поставлено завдання:

- дослідити особливості нормативно-правового регулювання адміністративної відповідальності в контексті державного контролю;
- проаналізувати сучасну судову практику застосування адміністративних санкцій;
- виявити основні проблеми і виклики у правозастосуванні;
- запропонувати шляхи вдосконалення законодавства та практики контролю.

Виклад основного матеріалу дослідження. У межах дослідження адміністративної відповідальності за порушення у сфері державного контролю застосовано комплексну методологію, що включає системний, порівняльно-правовий, формально-юридичний методи, а також аналіз судової практики.

Вказана методологія дозволила дослідити правові норми як у статичному (нормативному), так і в динамічному (правозастосовному) вимірах.

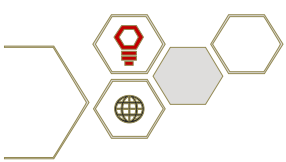
Робочою гіпотезою дослідження є твердження, що ефективність адміністративної відповідальності у сфері державного контролю прямо залежить від ступеня визначеності правових норм, єдності правозастосовної практики та належного професійного рівня посадових осіб, уповноважених на здійснення контролю. Для перевірки цієї гіпотези було здійснено аналіз понад 80 судових рішень, винесених адміністративними судами у період з 2020 по 2024 роки, та проведено правовий аудит чинного законодавства.

За результатами емпіричного аналізу встановлено, що найбільш поширеними проблемами при застосуванні адміністративних санкцій є:

- неоднозначне тлумачення складів адміністративних правопорушень, що призводить до правової невизначеності;
- різномірність практики адміністративних судів залежно від регіону, що суперечить принципу правової рівності;
- формалізм у підходах контролюючих органів, які здебільшого зосереджуються на фіксації формальних порушень без аналізу обставин справи;
- низький рівень професійної підготовки посадових осіб, який знижує якість складання матеріалів справ та ускладнює процес оскарження рішень суб'єктами господарювання.

Підтвердженням зазначених проблем є зібрані й узагальнені результати судових справ, а також позиції науковців, які звертали увагу на фрагментарність регулювання та дефіцит єдиної правозастосовної методики. Наприклад, у справах щодо правомірності накладення штрафів на підприємства за недотримання санітарно-епідеміологічних вимог суди по-різному тлумачили поняття “загроза для здоров'я населення”, що свідчить про відсутність чітких критеріїв.

У таблиці 1 систематизовано ключові проблеми, виявлені в ході дослідження, та запропоновано можливі напрями їх вирішення:

Таблиця 1.

Адміністративна відповідальність у сфері державного контролю: проблеми, рішення та перспективи

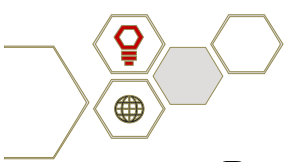
Проблеми	Можливі рішення	Перспективи майбутнього
Неоднозначність правових норм	Уточнення законодавчих формулювань	Підвищення правової визначності та прогнозованості
Недостатня професійна підготовка посадових осіб	Впровадження навчальних програм з адміністративного права	Підвищення кваліфікації та рівня компетентності, зниження кількості правозастосовних помилок
Різна судова практика	Запровадження методичних рекомендацій для суддів	Формування єдиної правозастосовної практики
Відсутність цифрових інструментів контролю	Цифровізація процедур та автоматизація обробки справ	Прозорість та ефективність адміністративного провадження

Джерело: власна розробка автора.

Удосконалення правового регулювання можливе через комплексний підхід, що включає як законодавчі зміни, так і практичні заходи з підвищення професійного рівня державних службовців. Це сприятиме зниженню кількості спорів, підвищенню довіри до контролюючих органів і захисту прав суб'єктів господарювання.

Також важливо враховувати, що цифровізація державного контролю може суттєво змінити характер реалізації адміністративної відповідальності, зробивши її більш швидкою, стандартизованою та прозорою.

Таким чином, результати дослідження підтверджують початкову гіпотезу: підвищення ефективності адміністративної відповідальності у сфері державного контролю можливе лише за умови одночасного вдосконалення правових норм, підвищення професійної спроможності контролюючих органів та впровадження інноваційних цифрових інструментів. Застосований аналітичний підхід дозволив виявити не лише проблеми, але й запропонувати цілісну модель їх вирішення.

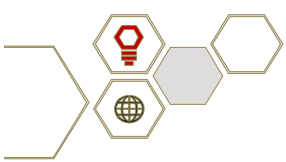

Висновки. Проведене дослідження дозволило здійснити комплексний аналіз сучасного стану адміністративної відповідальності у сфері державного контролю, визначити ключові проблеми правозастосування та розробити практичні пропозиції щодо їх подолання. У процесі дослідження підтверджено, що чинна модель адміністративної відповідальності не забезпечує належного рівня ефективності, передбачуваності та правової визначеності для суб'єктів господарювання.

Досягнуто усіх поставлених на початку статті завдань: проаналізовано законодавчу базу, вивчено судову практику, ідентифіковано основні бар'єри ефективного контролю, а також оцінено роль людського ресурсу у правозастосуванні. Особливу увагу приділено фактору професійної компетентності посадових осіб, що має вирішальне значення для якісного здійснення контрольних функцій. Обґрунтовано необхідність уніфікації процедур, стандартизації підходів до кваліфікації правопорушень і впровадження цифрових інструментів у діяльність контролюючих органів.

Результати дослідження свідчать про доцільність формування інтегрованого підходу до реформування системи адміністративної відповідальності, який має охоплювати не лише нормативні зміни, а й організаційно-методичні заходи, спрямовані на підвищення ефективності державного контролю в цілому. Зроблені у статті висновки та рекомендації можуть бути корисними для органів законодавчої ініціативи, суддівського корпусу, органів виконавчої влади та фахівців сфери державного управління.

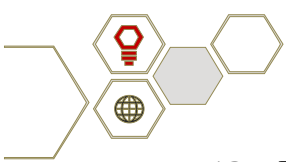
У подальших дослідженнях доцільно зосередитися на розробці конкретних методик оцінки ефективності адміністративного впливу, а також на вивченні можливостей інтеграції цифрових технологій, зокрема автоматизованих аналітичних систем, у процеси державного контролю. Перспективним є також порівняльно-правовий аналіз зарубіжного досвіду в сфері адміністративної відповідальності, що дозволить адаптувати найкращі практики до національного контексту. В цьому контексті особливо важливо сформулювати нові теоретичні

рамки, що поєднують правову, організаційну та інформаційно-технологічну складові модернізованої моделі контролю.

Список використаних джерел

1. Петренко І. В. Адміністративна відповідальність: сучасний стан та перспективи реформування. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 240 с.
2. Коваленко О. М. Законодавче регулювання державного контролю в Україні. Харків : Право, 2021. 180 с.
3. Тарасенко В. П. Правозастосування в адміністративному процесі: аналіз судової практики. Юридичний вісник України. 2019. № 4. С. 45–53.
4. Сидоренко Л. В. Адміністративне право України: теорія і практика. Київ : Наукова думка, 2022. 320 с.
5. Шевченко М. І. Реформування адміністративного процесу: нові підходи. Актуальні проблеми адміністративного права. 2020. Вип. 9. С. 67–74.
6. Бондаренко А. С. Особливості класифікації адміністративних правопорушень у сфері державного контролю. Вісник Національної академії правових наук України. 2022. № 3. С. 54–62.
7. Гончарук В. О. Ефективність адміністративної відповідальності як елементу державного контролю. Адміністративне право і процес. 2021. № 1. С. 78–86.
8. Дорошенко І. П. Механізми реалізації адміністративної відповідальності: теорія і практика. Київ : Логос, 2019. 220 с.
9. Кравченко Т. М. Судова практика у справах про адміністративні правопорушення: огляд рішень. Право і суспільство. 2023. № 2. С. 100–108.
10. Литвиненко О. В. Роль професійної підготовки контролерів у забезпеченні правозастосування. Юридичний вісник. 2020. № 4. С. 45–53.
11. Мельник І. Ю. Законодавче забезпечення адміністративної відповідальності: проблеми визначеності. Вісник законодавства України. 2022. № 7. С. 120–128.

12. Назаренко С. О. Стандартизація адміністративних санкцій у сфері контролю. Актуальні проблеми адміністративного права. 2019. Вип. 11. С. 89–96.
13. Олійник Р. І. Система підготовки посадових осіб державного контролю: виклики сьогодення. Наукові праці університету. 2021. Т. 45. С. 70–79.
14. Пархоменко В. В. Вплив адміністративної реформи на зміну правозастосовної практики. Адміністративне право і практика. 2023. № 1. С. 33–42.
15. Чумаченко Н. І. Цифровізація державного контролю: перспективи використання автоматизованих систем. Юридичний журнал. 2022. № 6. С. 55–63.